

deSingel

Internationale Kunstcampus

2009-2010 BLAUWEZAAL

CHAMP D'ACTION

WO 30 SEP 2009

ISM. FESTIVAL FOLLOW THE SOUND

2009-2010 CREATIES

TRIBE
4 FACES / 4 BOXES
VR 18, ZA 19 SEP 2009

CHAMP D'ACTION
VOIX INSTRUMENTALISÉE
WO 30 SEP 2009

ERIC SLEICHIM & BLINDMAN
KWADRATUR #2 / TRANSFO
WO 13 JAN 2010

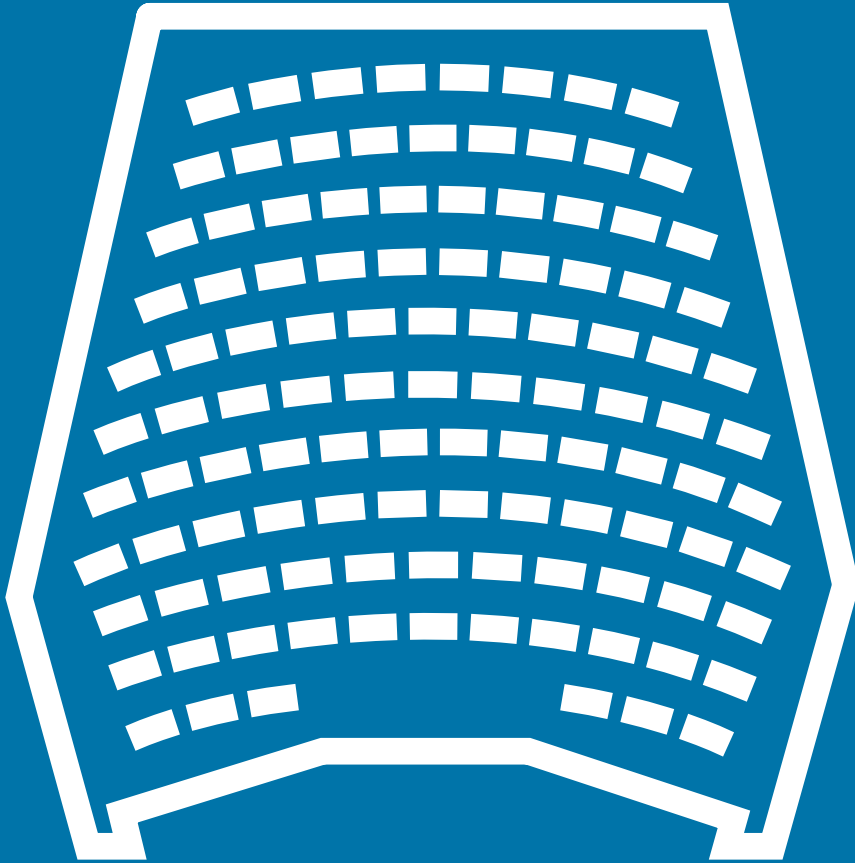
ICTUS
50 BREWAEYS 50
DO 21 JAN 2010

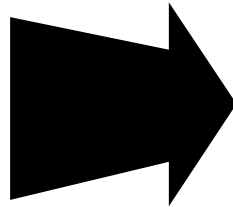
HUI LIU ENSEMBLE
SOUND FLOWING
WO 27 JAN 2010

ENSEMBLE CAIRN
ESPÈCES D'ESPACES
WO 10 MRT 2010

MUZIEKTHEATER TRANSPARANT & SPECTRA ENSEMBLE & VOCAAL-
LAB NEDERLAND
THREE AWAKENINGS
VR 12, ZA 13 MRT 2010

CHAMP D'ACTION
THE SINKING OF THE TITANIC
WO 21 APR 2010

CHAMP D'ACTION

SERGE VERSTOCKT concept, regie & compositie

VOIX INSTRUMENTALISÉE

Volgende werken worden geïntegreerd in de voorstelling:

VINKO GLOBOKAR (°1934)

Voix instrumentalisée

ALVIN LUCIER (°1931)

I am sitting in a room

SERGE VERSTOCKT (°1957)

Waterboarding (2009, wereldcreatie)

gelieve uw GSM uit te schakelen

De inleidingen kan u achteraf beluisteren via www.desingel.be
Selecteer hiervoor voorstelling/concert/tentoonstelling van uw keuze.

Op www.desingel.be kan u uw visie, opinie, commentaar, appreciatie, .. betreffende het programma van deSingel met andere toeschouwers delen. Selecteer hiervoor voorstelling/concert/tentoonstelling van uw keuze. Neemt u deel aan dit forum, dan maakt u meteen kans om tickets te winnen.

Bij elk concert worden cd's te koop aangeboden door 't KLAverVIER, Kasteeldreef 6, Schilde, 03 384 29 70 > www.tklavervier.be

foyer de kunsthaven

enkel open bij avondvoorstellingen in rode en/of blauwe zaal
open vanaf 18.40 uur
kleine koude of warme gerechten te bestellen vóór 19.20 uur
broodjes tot net vóór aanvang van de voorstellingen en tijdens pauzes

Hotel Ramada Plaza Antwerp (Desguinlei 94, achterzijde torengedouw ING)

▶ Restaurant HUGO's at Ramada Plaza Antwerp
open van 18.30 tot 22.30 uur

▶ Gozo-bar
open van 10 uur tot 1 uur, uitgebreide snacks tot 23 uur
deSingelaanbod: tweede drankje gratis bij afgifte van uw toegangsticket

Reclamepanelen omringen de bouwwerf van deSingel. De plaatsing van deze panelen levert extra middelen op om de bouwkosten te financieren. De toelating voor het plaatsen van de advertentiepanelen geldt voor de periode van de bouwwerken. Wij hopen op uw begrip.

inleiding **Maarten Beirens / 19.15 uur / foyer de kunsthaven**
begin **20.00 uur**
einde omstreeks **21.30 uur**
er is **geen pauze**

teksten programmaboekje **Maarten Beirens**
coördinatie programmaboekje **deSingel**
ism. **Festival Follow The Sound**

DE STEM IN AL HAAR FACETTEN

Als u van een concert verwacht dat enkele helder afgebakende composities elkaar netjes opvolgen, bij voorkeur gescheiden door een beleefd applausje, dan zal dit concert u ongetwijfeld bizar overkomen en misschien zelfs enigszins in verwarring brengen. Met 'Voix Instrumentalisée' trekt Champ d'Action immers de tendens door die ze al langer op kleinere schaal realiseerden in hun 'Time Canvas'-dagen in het MuHKA. En twee seizoenen geleden brachten ze met 'Power Flower' al een gelijkaardige voorstelling, waarin stukken versmolten tot één groot statement dat de geest én de erfenis van mei '68 trachtte op te roepen. Waar de formule van 'Power Flower' nog een zekere band had met een zeer toepasselijk historisch model (de 'happenings' uit de jaren '60), ligt dat in 'Voix Instrumentalisée' anders. De vorm van het concert is geen doel op zich, maar eerder een middel om rond een centraal thema verschillende invalshoeken bij elkaar te brengen en zo een nieuwe, spannende en vooral veelge laagde luisterervaring op te bouwen die het publiek ook aan het denken kan zetten over de thematiek die aan bod kwam. Deze 'hybride muziekvoorstelling' is om diezelfde reden ook multimediaal en bij uitbreiding dus ook bijna vanzelfsprekend teatraal. Alle middelen waarover een artiest in deze hoogtechnologische tijden beschikt, kunnen en mogen worden aangewend om de behandelde thematiek aan te snijden. In dit geval geldt dat nog des te meer, vermits het onderwerp van 'Voix instrumentalisée' precies in essentie over het multimediale gaat: de problematische relatie tussen stem, tekst en beeld en de expressie die daardoor gegenereerd wordt.

Het vertrekpunt van dit concert is de fascinatie voor de menselijke stem. Oorspronkelijk was de stem een heel natuurlijk gegeven, rechtstreeks verbonden met de persoonlijkheid en de expressie van de 'eigenaar'. Niet enkel wat je zegt, maar hoe je het zegt - welke (emotionele of expressieve) kleur je eraan geeft, is wat een uitspraak echt betekenis verleent. Maar geleidelijk aan is het belang van de stem verwaarloosd in onze westerse cultuur. De Franse filosoof Jacques Derrida stelde dat het schrift de stem als het ware 'gestolen' heeft. "Het schrift bedreigt het spreken, maar redt het ook van zijn ondergang. Het geeft het spreken een duurzaamheid, maar ontroofd het ook van zijn eenmaligheid." De functie van de stem werd anders, zodra het schrift zijn rol in het vastleggen en overbrengen van informatie grotendeels had overgenomen. En met het verschuiven

van die functie van de stem werd ook de zeer exclusieve band tussen een persoon en zijn/haar stem minder hecht.

Voortbordurend op Derrida's gedachten voegde Serge Verstockt daar ook de bedenking aan toe dat ook de technologie de stem in zekere zin gestolen heeft. Het schrift liet toe dat de betekenis van de woorden los kan bestaan van de klank waarmee ze uitgesproken werden. De technologie maakte het mogelijk dat de klank van een stem los kan staan van de persoon die de 'eigenaar' was van die stem. Spraaktechnologie, waarbij een gesproken stem met volledig artificiële middelen wordt opgebouwd is daarbij nog een stap verder. (Een prachtig voorbeeld blijft HAL, de computer uit Stanley Kubricks film '2001: a Space Odyssey' ("Good afternoon, gentlemen, I am a HAL 9000 computer"), omdat daar blijkt dat door de computer een stem te geven (zelfs als die duidelijk artificieel en metaalachtig klinkt) de machine ook een eigen persoonlijkheid en karakter krijgt.) Met die ideeën als achtergrond worden enkele hedendaagse benaderingen van de stem in de muziek met elkaar in verband gebracht. Wanneer wordt een stem muziek en wanneer wordt het betekenis? Het concert biedt daar geen antwoord op, maar kan doorheen de verschillende muzikale invalshoeken wel proberen om die vraag scherper te stellen. De keuze voor teksten van de onlangs overleden dichter Marcel Van Maele sluit daar naadloos bij aan: ook hij hield zich bezig met die problematiek van de verschillen tussen taal, klank en betekenis.

Dat het om verschillende invalshoeken gaat, is in dit geval heel letterlijk te nemen. Performers van verschillende muzikale achtergronden werden samengebracht en ze brengen vanuit hun eigen achtergrond telkens een heel specifiek gebruik van hun stem mee. Een operazangeres staat voor de totale abstractie: de stem als een instrument dat met perfecte nauwkeurigheid kan worden ingezet om iedere noot, elke intervalsprong met uiterste precisie neer te zetten. Aan het andere eind van het spectrum zit de 'grunter' uit de heavy metal-muziek: de stem als een primaire oerschreeuw; (relatief) ongecontroleerd en wars van alle verfijning. De 'human beatboxer' is in dat gezelschap dan nog misschien wel het meest bizarre fenomeen: een stem die een machine (een drumcomputer) feilloos imiteert. Een idioom dat uit de technologie is geboren wordt zo opnieuw toegeëigend door de menselijke stem. De evolutie van ontvreemding van de stem die Derrida signaleerde, wordt zo eigenlijk op een merkwaardige manier teruggedraaid.

Serge Verstockt Waterboarding

Serge Verstockt is behalve componist ook artistiek directeur van Champ d'Action. Zijn nieuwe werk dat in het kader van dit concert is geschreven, is dan ook niet los te zien van het concept van het concert zelf, meer nog: zijn werk vormt de rode draad van het concert; het is het doorlopende,

overspannende systeem waar de historische referenties (de werken van Lucier en Globokar, maar bijvoorbeeld ook de dadaïstische 'klassieker' van Kurt Schwitters, de 'Ursonate', waarin betekenis plaats ruimt voor pure klank en dus: muziek) als het ware in geïnterpoleerd worden.

Door de grens tussen eigen compositie (waarbij de creatieve inbreng van de muzikanten bovendien ook een belangrijke rol speelt) en het samenstellen van een concert te laten vervagen, gaat Verstockt in feite terug naar de oorspronkelijke essentie van wat componeren betekent: 'com-ponere' in het Latijn betekent letterlijk 'bij elkaar plaatsen'. En dat is ook wat Verstockt hier doet: eigen muzikale ideeën, bestaande werken en creatieve inbreng van de muzikanten worden door hem geordend en samengebracht in een coherent discours.

Die aanpak past in de recente evolutie van Verstockt. Werken als 'Drie' en 'Twisted Pair No. 1' hadden al open partituren, waarbij de vormgeving van de details in samenwerking met de muzikanten op de repetities tot stand kwam. Het waren ook 'works in progress' waarvan de basisideeën wel vastliggen, maar de realisatie ervan van uitvoering tot uitvoering kan veranderen - 'Drie' is op die wijze na enkele hernemingen zowat verdubbeld in lengte. Een opvallend gegeven in 'Waterboarding' is dat twee zangers zowel boven als onder water (!) zingen. De politieke link naar de door de VS gehanteerde 'ondervragingstechniek' (de term 'foltering' komt in het militair-politieke jargon niet voor) ligt voor de hand - ook 'Twisted Pair No. 1' had een uitgesproken politiek-kritische dimensie. Al is in het geval van deze compositie zeker eerder het verschil in klank (boven of onder water) en het fysieke verschil in expressie (wat doet het met je lichaam om onder water te zingen?) dat daarbij van belang is.

Alvin Lucier I am Sitting in a Room

"I am sitting in a room different from the one you are in now. I am recording the sound of my speaking voice and I am going to play it back into the room again and again until the resonant frequencies of the room reinforce themselves so that any semblance of my speech, with perhaps the exception of rhythm, is destroyed. What you will hear, then, are the natural resonant frequencies of the room articulated by speech. I regard this activity not so much as a demonstration of a physical fact, but, more as a way to smooth out any irregularities my speech might have."

Deze tekst vormt tegelijk de inhoud én de beschrijving van Alvin Luciers 'I am Sitting in a room'. Dit werk uit 1969 is daardoor in de eerste plaats een conceptueel werk, waarin vorm en inhoud identiek zijn. Maar tegelijk is dit een bijzonder rijk werk, dat verschillende aspecten aan de orde stelt. Het basisidee is heel simpel: de uitvoerder zit in een bepaalde ruimte (in dit geval de concertzaal) en neemt een tekst op. De tape met die opname wordt vervolgens afgespeeld in dezelfde ruimte en die weergave wordt

dan met een microfoon opnieuw opgenomen. Die nieuwe opname wordt op zijn beurt afgespeeld en opnieuw opgenomen. En zo gaat dat proces steeds verder. Gaandeweg begint door de akoestische eigenschappen van de ruimte in kwestie (de resonantie, het bevoordelen van bepaalde frequenties) de tekst steeds minder verstaanbaar te worden en geleidelijk aan verandert de tekst en de stem van de spreker in steeds abstractere klank. Dit is een volledig 'natuurlijk' proces dat enkel beïnvloed wordt door de specifieke eigenschappen van de ruimte in kwestie. Afgezien van een tape (of de harddisk van een computer tegenwoordig) en een microfoon, komen er geen speciale effecten of elektronische manipulaties aan te pas. What you hear is what you get.

De akoestische eigenschappen van de ruimte waarin de opname en het afspelen ervan gebeuren, filtert dus geleidelijk aan de 'eigenheid' van de tekst en zelfs van de stem van de spreker weg. Uiteindelijk zal het karakter van de spreker en de semantische betekenis van de tekst het dus afleggen tegen het 'karakter' van de ruimte. Tekst, spreker en ruimte worden door Lucier dus tegenover elkaar geplaatst en in een fascinerende, uiterst geleidelijke overgang van herkenbaar tot abstract met elkaar versmolten. Het individu verdwijnt in het grotere geheel (de ruimte).

Iedere uitvoering van 'I am Sitting in a Room' klinkt anders, door de kleine verschillen in het inlezen van de tekst, maar vooral door de grote verschillen tussen de akoestische eigenschappen van de ruimtes waarin het wordt gerealiseerd. Maar de essentie van het werk is doorheen alle uitvoeringen, ondanks alle uitgesproken verschillen in ruimtes en akoestische eigenschappen steeds dezelfde en dat is meteen ook de reden waarom het werk in de context van dit concert zo'n belangrijk referentiewerk is: de identiteit van de 'stem' wordt 'uitgeveegd' door de ruimte en technologie (zelfs al is het een gewone bandopnemer) is het middel om die twee gegevens met elkaar in interactie te laten gaan.

Vinko Globokar **Voix Instrumentalisée**

De Sloveense componist Vinko Globokar (°1934) dankt zijn reputatie binnen de hedendaagse muziek niet enkel aan zijn eigen composities, maar ook aan zijn kwaliteiten als uitvoerende muzikant. Hoeft het dan te verwonderen dat in Globokars werk de relatie tussen componeren en uitvoeren een zeer belangrijk thema is?

In de eerste plaats was het Globokars fenomenale virtuositeit als trombonist die hem halverwege de jaren 1960 op het voorplan bracht. Vinko Globokar profileerde zich als het soort muzikant dat voortdurend de grenzen van zijn instrument verlegt, steeds op zoek naar nieuwe mogelijkheden, nieuwe speeltechnieken, nieuwe klanken. Om die reden schreven tal van componisten speciaal voor hem werken, waaronder Mauricio Kagel ('Atem') en natuurlijk Luciano Berio (bij wie Globokar ook compositie

studeerde) met 'Sequenza V'. Voor Globokars eigen muziek blijkt die ervaring als trombonist van cruciaal belang. Uitvoeren, componeren en improviseren zijn voor hem allemaal aspecten van dezelfde zoektocht naar een verbreding van de technische mogelijkheden en op die manier dus ook naar een voortdurende uitbreiding van de muzikale fantasie. In 1969, wanneer hij zich in Keulen vestigde, richtte Globokar prompt twee improvisatie-groepen op, Free Music Group en New Phonic Art: de namen zeggen al genoeg over zijn drijfveer om zich vooral niet aan de conventies te houden. Die ambachtelijke houding om vanuit de praktijk van het musiceren zelf - de fysieke relatie tussen de muzikant en zijn instrument - een vernieuwende taal op te bouwen staat tot op vandaag centraal in zijn muziek. In veel gevallen betekent dat ook dat zijn muziek een theateraal element in zich draagt - iets wat trouwens onvermijdelijk is wanneer je consequent de fysieke dimensie van het musiceren in de compositie betreft - wat Globokar graag met een humoristische toets combineert. Ook 'Voix Instrumentalisée' (1973) plaatst alternatieve speeltechnieken centraal. Het werk is een solo voor basklarinet, waarbij de muzikant het instrument bespeelt zonder mondstuk. De basklarinet - zonder het riet dat de klankbron van het instrument vormt - wordt daardoor teruggebracht tot een soort van grote pijp die rechtstreeks in verbinding staat met de mond en de stembanden van de vertolker. De muzikant zingt, spreekt en blaast in de basklarinet (in dat laatste geval wordt de basklarinet op een gelijkaardige manier bespeeld als pakweg een trompet), terwijl door het indrukken of openen van de kleppen de 'spreekbuis' virtueel 'langer' dan wel 'korter' gemaakt wordt en zo de toonhoogte en de resonantie van de klanken rechtstreeks beïnvloedt. Twee contactmicrofoons dienen daarbij om alle nuances van die veelheid aan klanken zo duidelijk mogelijk tot bij de luisteraar te brengen.

Tussen de vele ademgeluiden en gezongen klanken die de vertolker moet produceren, is er ook een steeds terugkerende tekst: "L'art et la science ne peuvent exister sans la possibilité d'exprimer des idées paradoxales." Het is dat soort van paradox die niet enkel in Globokars compositie dankbaar aan de bron van de muziek ligt, maar ook bij uitbreiding het concept van het hele concert - de gespannen verhouding tussen, stem, taal en technologie - samenvat.

Champ d'Action

Champ d'Action werd in 1988 opgericht door componist Serge Verstockt. Op dat moment kwam de hedendaagse muziek in Vlaanderen maar moeizaam aan bod. De muziek van Vlaamse componisten - waaronder de internationaal gewaardeerde Karel Goeyvaerts - werd in eigen land zelden uitgevoerd. De voortdurende aandacht voor het werk van Vlaamse componisten resulteerde in verschillende creaties en in het opzetten van een cd-reeks rond het werk van Karel Goeyvaerts in samenwerking met de K.U.L. Daarnaast werden belangrijke werken van buitenlandse componisten geïntroduceerd en internationale creatieopdrachten gegeven om het werk van eigen bodem in een kritische en artistiek veeleisende context te plaatsen. Antwerpen '93, Culturele Hoofdstad van Europa, betekent een belangrijke stap in de ontwikkeling van Champ d'Action. Onder impuls van dat jaar worden belangrijke creatieopdrachten gegeven (o.a. aan de Finse componiste Kaija Saariaho) en wordt een cd uitgebracht met creaties van Vlaamse componisten. Later start Champ d'Action ook een eigen cd-reeks (cd-a) op voor een experimenteel werk en komt er een samenwerking met het Amerikaanse cd-label Mode Records tot stand. De eerste cd is gewijd aan Kaija Saariaho en wordt internationaal lovend (o.a. 4 sterren van de BBC) onthaald. Enkele hoogtepunten van de laatste jaren waren in 2007 de Salzburger Festspiele en de Ruhr Triënnale met de nieuwe productie van Jan Fabre en Troubleyn, 'Requiem für eine Metamorphose' waarvoor Serge Verstockt de muziek schreef. Verder een tournee met 'Einstein on the Beach' van Phil Glass in samenwerking met Collegium Vocale (september-oktober 2008), een groot project met enkel creaties in het Transit festival in Leuven (oktober 2008), een nieuwe editie van Laboratorium in samenwerking met Conservatorium Antwerpen en deSingel (schooljaar 2008-2009), een samenwerkingsproject met het multimediale theatergezelschap CREW van Eric Joris (2009), Voix instrumentalisée (een groot samenwerkingsproject met FvVI Gent) e.a. Sinds januari 2008 ondersteunt Champ d'Action het gitaarkwartet ZWERM als producent. Ook de jonge ensembles Collectief Réflexible en Nadar worden door Champ d'Action artistiek en zakelijk ondersteund. Champ d'Action wordt structureel betoelaagd door de Vlaamse Gemeenschap en ontvangt subsidies voor de jaarwerking van de Stad Antwerpen. Champ d'Action is ensemble in residence in deSingel.
www.champdaction.be

Serge Verstockt

Serge Verstockt studeerde muziektheorie, klarinet en elektronische muziek aan het conservatorium van Antwerpen. In 1983 studeerde hij aan het 'Instituut voor Sonologie' te Utrecht bij Godfried Michael Koenig waar hij zich toedeed op formele compositiemethoden en het Programma 'Trans' ontwikkelde. In 1988 richtte hij het ensemble Champ d' Action op, waar veel aandacht wordt besteed aan de nieuwe technologische evoluties: live electronics, interactieve computerwerken enz... Gedurende de jaren '90 wordt, met de computer als katalysator, ook beeld een constante factor in zijn werk wat resulteerde in een langdurige samenwerking met de architect Werner Van dermeersch. In 2000 realiseerden zij 'Screens', een multimedia voorstelling waar muziek en beeld op een intrinsieke manier met elkaar verbonden werden. Ook 'stay low', een installatie met in het rond vliegende luidsprekers was het resultaat van deze vruchtbare samenwerking. In 2007 schreef Verstockt de muziek bij de productie 'Requiem für eine Metamorphose' van Jan Fabre en Troubleyn. Met deze productie was hij te gast op de prestigieuze festivals van Salzburg en Ruhr Triënnale. In recenter werk werkt Verstockt samen met muzikanten uit verschillende muziekdisciplines, free-jazz muzikanten, heavy metal grunTERS, human beat-boxers, noise-makers ... om zo een nieuwe impuls te geven aan de toch enigszins verstarde 'hedendaagse klassieke' muziek. 'Drie', voor 4 slagwerkers, 6 jaren '60 orgeltjes met elementaire beat boxen, rondtolende klarinetten, een scheurende elektrische gitaar en zware electrobeats werd door publiek en pers enthousiast onthaald. Voor 'Voix instrumentalisée' schreef Serge Verstockt een werk voor human beatboxers, heavymetal grunTERS, 4 musici en computer. Ze gaan doorheen het werk een eigenzinnige dialoog aan met teksten van de Antwerpse cult-dichter Marcel Van Maele, fragmenten uit 'La voix et le phénomène' van Derrida, de eerste paragraaf uit 'de rechten van de mens' en klankopnamen van de eerste computerspraak experimenten.

Champ d'Action

Serge Verstockt muziek, concept, regie

Rolande Van der Paal sopraan

Fatty K human beatbox

Geert Vaes tekst

Roel Uleners videokunstenaar

Ann Eysermans contrabas

Sabine Uytterhoeven basklarinet

Peter Verdonck saxofoon & grunting

Tim Vets gitaar

Kris Delacourt gitaar

Yutaka Oya piano/synthesizer

Elyssa Shalla percussie

Roel Das electronics & techniek

BINNENKORT IN DESINGEL

JAZZ

CECIL TAYLOR

Solo & Duo

CECIL TAYLOR piano

TONY OXLEY percussie

© Andy Newcombe

ZO 4 OKT 2009 / 20 UUR / BLAUWEZAAL

€ 25 BASIS / € 20 (-25/65+) / € 8 (-19 JAAR)

INLEIDING Hugo De Craen 19.15 uur / vergaderzaal

DE KUNSTCAMPUS GROEIT +12.000 M²

Een bouwproject van de Vlaamse Gemeenschap en de Artesis Hogeschool Antwerpen voor deSingel internationale kunstcampus en het Conservatorium van de Hogeschool Antwerpen.

PERMANENTE TOELICHTING VESTIAIRE DESINGEL
wo>zo/14>18 uur & aansluitend bij voorstellingen/concerten

2009-2010 architectuur theater dans muziek

ABO **TICKETS**

deSingel

Desguinlei 25 / B-2018 Antwerpen
ma → vr 10 → 19 uur / za 16 → 19 uur

www.desingel.be
tickets@desingel.be
T +32 (0)3 248 28 28
F +32 (0)3 248 28 00

deSingel is een kunstinstituut van de Vlaamse Gemeenschap en geniet de steun van

STAD ANTWERPEN

Haven van
Antwerpen

dS De
Standaard

Knack
weekblad
focus

hoofdsponsor

mediasponsors